

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь сёмага склікання

Аналітычная справаздача па выніках назірання за перадвыбарчай агітацыяй

Назіранне за выбарамі ў Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РППА «Беларускі Хельсінкскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў межах кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

ВЫСНОВЫ

- рашэннямі мясцовых выканкамаў былі створаныя добрыя ўмовы для правядзення перадвыбарчай агітацыі: колькасць месцаў для правядзення масавых мерапрыемстваў кандыдатамі ў дэпутаты павялічылася ў параўнанні з выбарамі дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў 2016 года; у большасці выбарчых акруг для агітацыйных масавых мерапрыемстваў выканкамы вызначылі любыя прыгодныя для гэтых мэтаў месцы, за выключэннем некаторых абмежаванняў; месцы для размяшчэння агітацыйных матэрыялаў былі зручнымі, колькасць памяшканняў для сустрэч кандыдатаў з выбарцамі таксама павялічалася ў параўнанні з выбарамі 2016 года;
- негледзячы на вялікую колькасць зарэгістраваных кандадытаў у дэпутаты, адзначана іх невысокая актыўнасць у выкарыстанні магчымасцяў вядзення перадвыбарчай агітацыі: 47,7% ад агульнай колькасці зарэгістраваных кандыдатаў удзельнічалі ў тэледебатах, 58,9% – апублікавалі свае перадвыбарчыя праграмы; 73,9% – выступілі на тэлебачанні, 68,4% – па радыё; у параўнанні з мінулымі выбарамі скарацілася колькасць заяўленых кандыдатамі масавых мерапрыемстваў;
- у мэтах спрыяння праўладным кандыдатам у правядзенні перадвыбарчай агітацыі шырока выкарыстоўваўся адміністрацыйны рэсурс, у той час як для шэрагу незалежных і апазіцыйных кандыдатаў ствараліся перашкоды: утойванне або прадастаўленне недакладнай інфармацыі пра перадвыбарчае мерапрыемства, цэнзура матэрыялаў і інш;
- зафіксаваны выпадкі нядопуску ў эфір агітацыйных выступаў апазіцыйных кандыдатаў; АВК і кіраўніцтва дзяржаўных СМІ падчас агітацыі вельмі шырока прымянялі абмежаванні, устаноўленыя артыкулам 47 ВК, што ў большасці выпадкаў насіў характар цэнзуры і недапушчальнага абмежавання свабоды выказвання

меркаванняў; у некаторых выпадках АВК прымалі рашэнні аб адмене рэгістрацыі кандыдатамі ў дэпутаты на падставе парушэння патрабаванняў артыкула 47 ВК;

- найбольш актыўна асвятлялі выбарчую кампанію незалежныя медыя, якія давалі матэрыялы пра характар правядзення пікетаў, аб скасаванні рэгістрацыі апазіцыйных кандыдатаў, паведамлялі пра зняцце выступаў кандыдатаў з эфіру; дзяржаўныя СМІ абмяжоўваліся пераважна афіцыйнай інфармацыяй, а ў пачатку датэрміновага галасавання актыўна транслявалі ідэю аб неабходнасці прыняць удзел грамадзянам у датэрміновым галасаванні.

ПРАВОВАЯ БАЗА

Парадак вядзення перадвыбарчай агітацыі рэгулюецца Выбарчым кодэксам і пастановамі ЦВК. Забараняецца агітацыя, пры правядзенні якой ажыццяўляецца прапаганда вайны, утрымліваюцца заклікі да гвалтоўнай змены канстытуцыйнага ладу, абразы і паклёп у дачыненні да службовых асобаў Рэспублікі Беларусь, кандыдатаў у дэпутаты, а таксама заклікі, якія падахвочваюць або маюць сваёй мэтай падахвочванне да зрыву, або адмены, або пераносу тэрміну выбараў, назначаных у адпаведнасці з заканадаўчымі актамі Рэспублікі Беларусь і інш (арт. 48 ВК).

Мясцовыя выканкамы вызначаюць памяшканні для правядзення сустрэч кандыдатаў у дэпутаты з выбарцамі, а таксама для перадвыбарчых сходаў, якія арганізуюцца выбарцамі. У такім жа парадку вызначаюцца месцы для размяшчэння друкаваных агітацыйных матэрыялаў. Заявы аб прадастаўленні памяшканняў падаюцца кандыдатамі, даверанымі асобамі кандыдатаў і выбарцамі не пазней, чым за два дні да запланаванай даты правядзення мерапрыемства. Памяшканні для правядзення сустрэч з выбарцамі, перадвыбарчых сходаў прадстаўляюцца бясплатна ў парадку чарговасці паступлення заяў. Кандыдаты ў дэпутаты маюць права за кошт сродкаў выбарчага фонду арэндаваць для гэтых мэтай будынкі і памяшканні, якія прадстаўляюцца кандыдатам на роўных умовах.

Для арганізацыі масавых мерапрыемстваў кандыдаты ў дэпутаты і давераныя асобы кандыдатаў накіроўваюць апавяшчэнне ў мясцовы выканаўчы і распарадчы орган не пазней, чым за два дні да запланаванай даты правядзення мерапрыемства. Згодна з арт. 46 ВК, кандыдаты ў дэпутаты з часу іх рэгістрацыі на роўных правах карыстаюцца дзяржаўнымі СМІ, якія, у сваю чаргу, абавязаны забяспечваць роўныя магчымасці для перадвыбарчых выступаў кандыдатаў, апублікавання праграм кандыдатаў і агітацыі.

Пастановай ЦВК ад 28 жніўня 2019 г. № 41 зацверджана «Палажэнне аб парадку выкарыстання сродкаў масавай інфармацыі кандыдатамі ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў сёмага склікання». У адпаведнасці з ім, кандыдат у дэпутаты мае права апублікаваць сваю перадвыбарчую праграму ў адной з рэспубліканскіх газет («Звязда», «Рэспубліка»), ці ў адпаведнай абласной газеце, ці ў дзяржаўных раённых (гарадскіх) газетах¹. Аб'ём перадвыбарчай праграмы не можа перавышаць дзвюх машынапісных старонак (не больш за 4000 знакаў з прабеламі пры камп'ютарным набору).

¹ Пастанова № 41 даступна на: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/post41.pdf>.

Кандыдат у дэпутаты мае права таксама на адзін выступ па тэлебачанні і адзін выступ па радыё працягласцю не больш за пяць хвілін кожны. Пры жаданні не менш чым дзвюх кандыдатаў у дэпутаты праводзяцца тэледабаты, у якіх кожны кандыдат мае права на 5 хвілін эфірнага часу. Выступы па тэлебачанні і тэледабаты ідуць у запісах.

Кандыдаты ў дэпутаты маюць права выкарыстоўваць сродкі свайго выбарчага фонду для агітацыі ў СМІ на падставе дамовы з рэдакцыяй ці з уладальнікам Інтэрнэт-рэсурсу. Пры гэтым апошнія маюць права вызначаць умовы прадастаўлення эфірнага часу і месца для публікацыі, а таксама кошты дадзеных паслуг, якія павінны быць адзінымі для ўсіх кандыдатаў.

Усе выдаткі на выраб друкаванай агітацыйнай прадукцыі аплочваюцца выключна са сродкаў выбарчых фондаў, створаных кандыдатамі ў дэпутаты. Са сродкаў дзяржаўнага бюджэту ЦВК вырабляе і распаўсюджвае толькі агульныя інфармацыйныя матэрыялы пра ўсіх кандыдатаў у дэпутаты.

Парадак стварэння і выкарыстання выбарчага фонду кандыдата вызначаецца адпаведным палажэннем, зацверджаным пастановай ЦВК ад 28.08.2019 № 44. Максімальны памер выдаткаў са сродкаў выбарчага фонду кандыдата не можа перавышаць 1000 базавых велічынь. Фонд можа складацца з унёскаў самога кандыдата, а таксама фізічных (да 5 БВ ад кожнай) і юрыдычных асоб (да 10 БВ). Палажэнне не прадуглежвае для назіральнікаў і журналістаў магчымасці праверкі крыніц ахвяраванняў і выдаткавання сродкаў. Законнасць фарміравання і выдаткавання выбарчага фонду ацэньваюць толькі фінансавыя органы і ЦВК.

УМОВЫ АГІТАЦЫІ

Месцы для агітацыі. У адпаведнасці з Каляндарным планам да 4 кастрычніка мясцовыя выканкамы ва ўзгадненні з АВК вызначылі месцы для правядзення ў паведамляльным парадку масавых мерапрыемстваў (сходаў па-за памяшканнямі, мітынгаў, пікетавання), якія арганізуюцца кандыдатамі ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў, іх даверанымі асобамі. Па звестках назіральнікаў, у некаторых выбарчых акругах колькасць такіх месцаў павялічылася нават у параўнанні з мінулымі выбарамі дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў. Пры тым, што ў 2016 г. адзначалася зручнасць такіх месцаў. У большасці выбарчых акруг рашэннямі выканкамаў месцамі для агітацыйных масавых мерапрыемстваў былі вызначаны любыя прыгодныя для гэтых мэтаў месцы, за выключэннем некаторых абмежаванняў. У некаторых буйных гарадах, у тым ліку і ў г. Мінску, з ліку месцаў, прыдатных для правядзення масавых мерапрыемстваў, былі выключаныя цэнтральныя плошчы. Пры гэтым дадзеныя абмежаванні нічым не былі абгрунтаваныя.

Месцы для сустрэчы з выбарцамі. Як і падчас мінулых выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў, для сустрэч кандыдатаў у дэпутаты мясцовымі выканкамамі ва ўзгадненні з АВК былі вызначаны ў асноўным дамы культуры, актавыя залы ўстаноў адукацыі, дзяржаўных прадпрыемстваў і ўстаноў. Па звестках назіральнікаў, як і ў выпадку з месцамі для правядзення масавых мерапрыемстваў, колькасць памяшканняў для правядзення агітацыйных мерапрыемстваў у параўнанні з выбарамі 2016 года павялічылася.

Месцы для размяшчэння агітацыйных матэрыялаў. Большасць назіральнікаў паведамлілі, што месцы для размяшчэння агітацыйных матэрыялаў былі зручнымі. У параўнанні з мінулымі выбарамі, сітуацыя альбо не змянілася, альбо палепшылася. У асноўным такімі месцамі былі рэкламна-інфармацыйныя тумбы ў людных месцах, на прыпынках грамадскага транспарту, каля вакзалаў, інфармацыйныя стэнды, дошкі аб'яваў ЖЭС, вітрыны і інш.

ВЫКАРЫСТАННЕ АДМІНІСТРАЦЫЙНАГА РЭСУРСУ

Назіральнікамі зафіксаваны шматлікія факты выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу ў мэтах правядзення праўладнымі кандыдатамі перадвыбарчай агітацыі, і адначасова перашкоды для незалежных і апазіцыйных кандыдатаў.

30 кастрычніка ідэалагічны аддзел Слонімскага райвыканкама замест абвешчанага агульнашкольнага бацькоўскага сходу праводзіў у СШ № 8 Слоніма сустрэчу з кандыдатам па Слонімскай ВА № 58 **Валянцінам Семяняка**.

Адміністрацыі навучальных устаноў рыхтавалі сустрэчы з выбарцамі кандыдата ў дэпутаты па Гродзенскай-Занёманскай ВА № 49, галоўнага ўрача дзіцячай паліклінікі Гродна, дэпутата Гродзенскага абласнога Савета дэпутатаў і кіраўніка Гродзенскага гарадскога ГА “Беларускі саюз жанчын” **Ірыны Луканскай**. 31 кастрычніка кіраўніцтва Гродзенскага прафесійнага хіміка-тэхналагічнага каледжа (старшыня і сябры УВК № 24) сабралі дзеля кандыдата больш за 160 навучэнцаў. 1 лістапада аналагічна была праведзена сустрэча з Ірынай Луканскай у Гродзенскім прафесійным каледжы будаўнікоў, а 6 лістапада – у гродзенскай гімназіі № 1. Адзначана, што на апошняй прысутнічалі каля 100 настаўнікаў, сярод якіх сябры УВК № 31, 32, 33.

Праўладны кандыдат у дэпутаты па Смаргонскай ВА № 59, намеснік старшыні Астравецкага райвыканкама **Віктар Свіла** праводзіў сустрэчы ў смаргонскіх школах № 1 і 7 у час, калі павінны ісці школьныя заняткі. 6 лістапада Віктар Свіла зладзіў чарговае агітацыйнае мерапрыемства ў аг. Залессе, арганізаванае мясцовым органам улады.

Яўген Адаменка, кандыдат па Калінкавіцкай ВА № 41, дзейсны дэпутат Палаты прадстаўнікоў, да пачатку агітацыі ўдзельнічаў у выязных прыёмах райвыканкама, у працы інфармацыйных груп райвыканкама на Калінкавіцкім ЦСМС, мясакамбінаце і інш.

Віталій Чудовіч, кандыдат па Аршанскай-Дняпроўскай ВА № 26, дзейсны дэпутат Палаты прадстаўнікоў, у працоўны час арганізоўваў сустрэчы з выбарцамі на тэрыторыі прадпрыемстваў.

Андрэй Струнеўскі, кандыдат па Салігорскай гарадской ВА № 68, старшыня прафсаюзнай арганізацыі ААТ «Беларуськалій», праводзіў агітацыйныя мерапрыемствы ў тым ліку і на закрытай тэрыторыі прадпрыемства: у адміністрацыйных памяшканнях, у залах для сходаў у рудніках, абагачальных фабрыках, дапаможных цэхах. Пры тым, што ў графіку яго сустрэч з выбарцамі ўказаны толькі памяшканні ў горадзе. Іншыя кандыдаты такой магчымасці на тэрыторыі прадпрыемства не мелі.

ПЕРАШКОДЫ Ё ВЯДЗЕННІ АГІТАЦЫІ І ЦЭНЗУРА

19,4% назіральнікаў у працэсе перадвыбарчай агітацыі адзначылі факты перашкод незалежным і апазіцыйным кандыдатам, якія чыніліся з боку прадстаўнікоў дзяржаўных органаў і неўстаноўленых асоб. Гэта выражалася ва ўтойванні або прадастаўленні недакладнай інфармацыі пра выбарчае мерапрыемства, адмовах публікаваць перадвыбарчыя праграмы і даваць у эфір трансляцыю выступленняў кандыдатаў у дэпутаты, умяшальніцтве ў масавыя мерапрыемствы кандыдатаў і іх давераных асоб і інш. У параўнанні з мінулымі выбарамі дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў колькасць падобных фактаў павялічылася. Афіцыйнай прычынай адмовы публікаваць перадвыбарчую праграму ці трансляваць выступленне кандыдата ў эфіры, як правіла, служылі «прыкметы парушэння арт. 47 Выбарчага Кодэксу Рэспублікі Беларусь».

Прэс-служба БХД паведаміла пра факты ўмяшальніцтва з боку вядучага тэлерадыёкампаніі “Беларусь-3” у запіс афіцыйных тэледабатаў кандыдатаў па Чкалаўскай ВА № 96 г. Мінска.

30 кастрычніка не выйшаў у эфір на тэлеканале «Беларусь-3» выступ **Мікалая Маслоўскага**, які балатуецца ў дэпутаты па Кальварыйскай акрузе № 104. Тэлерадыёкампанія “Гродна” не пусціла ў эфір відэаролік кандыдата ад АГП па Іўеўскай ВА № 54 **Ірыны Давідовіч**. Тэлеканал «Беларусь-3» зняў з эфіру перадвыбарчы выступ актывіста “Еўрапейскай Беларусі”, кандыдата ад партыі БНФ па Светлагорскай ВА №46 **Дзмітрыя Савіча**. 5 лістапада адмянілі трансляцыю тэлевыступа кандыдата ад Рэспубліканскай партыі працы і справядлівасці па Полацкай гарадской ВА № 27 **Андрэя Мамякова**, мясцовае тэлебачанне паказала яе толькі ў некаторых мікрараёнах Полацка.

Таксама, па звестках прадстаўнікоў кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”, грамадзяне не змаглі пачуць выступы, альбо азнаёміцца з перадвыбарчымі праграмамі наступных асоб: **Уладзіміра Няпомняшчых**, кандыдата ў дэпутаты па Гомельскай-Цэнтральнай ВА № 33 ад АГП – тэлевыступ на “Беларусь-3”; **Аксаны Юшкевіч**, кандыдата ў дэпутаты па Чкалаўскай ВА № 96 ад “Еўрапейскай Беларусі” – “Радые Мінск” і тэлеканал “Беларусь-3”; **Міхаіла Бандарэнкі**, кандыдата ў дэпутаты па Мазырскай ВА № 42 ад партыі БНФ – «Беларусь-3»; **Дзцяны Чарнушынай**, кандыдата ў дэпутаты па Мінскай-Каменнагорскай ВА № 101 ад АГП – газета “Звязда”; **Мікалая Казлова**, кандыдата ў дэпутаты па Старавіленскай ВА № 105, старшыні партыі АГП – тэлеканал “Беларусь-3”.

Перадвыбарчая праграма **Аляксандра Комара**, кандыдата ў дэпутаты па Бабруйскай-Ленінскай ВА № 78 ад АГП, першапачаткова не была апублікавана газетай «Бабруйскае жыццё» з-за фразы “З Лукашэнкам у краіны няма будучыні”. Пасля абскарджвання адпаведнага рашэння рэдакцыйнага савета газеты ў ЦВК, праграма была апублікавана, але без гэтай фразы.

Адмовы публікаваць перадвыбарчую праграму кандыдата сталі распаўсюджанай практыкай. Аналіз пададзеных у газеты перадвыбарчых праграм кандыдатаў у

дэпутаты і звестак аб іх публікацыі паказвае, што праграмы 23 кандыдатаў не былі апублікаваны, што складае 1,5% ад агульнай колькасці.

Паводле ЦВК², на 11 лістапада толькі 58,9% усіх кандыдатаў у дэпутаты апублікавалі свае перадвыбарчыя праграмы. Найцяжэй ці найменш мэтазгодна публікаваць праграму было ў Мінску. Са 123 зарэгістраваных у мінскіх выбарчых акругах прэтэндэнтаў надрукавалі свае праграмы усяго 53 асобы, што складае 43,1%. Для параўнання: у Мінскай вобласці 72,6% кандыдатаў апублікавалі свае праграмы, у Віцебскай вобласці 71,8% і інш.

Такія дадзеныя па друкаваных агітацыйных матэрыялах паказальныя таму, што інтэнсіўнасць заяўленых кандыдатамі ў дэпутаты і іх даверанымі асобамі масавых мерапрыемстваў значна адрозніваецца ў сталіцы і ў рэгіёнах. Паводле дадзеных ЦВК³, у Мінску на адну каманду кандыдата заяўлена ў сярэднім 130 масавых мерапрыемстваў, у Гродзенскай вобласці – 36 мерапрыемстваў, у Мінскай вобласці – 33, у Гомельскай вобласці – 29, у Магілёўскай вобласці – 14, у Віцебскай вобласці – 12, у Брэсцкай вобласці – 7.

Значна менш эфектыўнай успрымаецца кандыдатамі такая форма агітацыйных мерапрыемстваў, як правядзенне сустрэч кандыдатаў у дэпутаты і іх давераных асоб з выбарцамі і арганізаваныя выбарцамі сходы. На пытанне, ці маглі ўсе кандыдаты на роўных умовах праводзіць сустрэчы з выбарцамі ў вылучаных памяшканнях, 61% назіральнікаў кампаніі адказалі “так”, і адпаведна 29% паведамлілі, што ўмовы для кандыдатаў былі няроўныя. Так, кандыдат у дэпутаты па Докшыцкай ВА № 22, дзеючы дэпутат і спікер Палаты прадстаўнікоў **Уладзімір Андрэйчэнка**, акрамя сустрэч з

² Даступна тут: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat24.pdf>

³ Даступна тут: <http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat25.pdf>

выбарцамі ў спецыяльна вызначаных для гэтага памяшканнях, праводзіў яшчэ і асабістыя прыёмы грамадзян, выкарыстоўваючы памяшканні раённых выканаўчых камітэтаў. Гэтага не маглі зрабіць яго апаненты.

ЦВК паведамляе⁴, што па стане на 14 лістапада кандыдатамі ў дэпутаты пададзены 922 заявы аб правядзенні 6066 сустрэч з выбарцамі ў памяшканнях, вызначаных мясцовымі выканкамі. Гэта складае ў сярэднім 10 сустрэч на аднаго кандыдата. Падчас выбараў 2016 г. было 8 сустрэч на аднаго кандыдата. У Мінску на адну каманду кандыдата заяўлена ў сярэднім 3 сустрэчы, у Гродзенскай вобласці – 10 сустрэч, у Мінскай вобласці – 30, у Гомельскай вобласці – 5, у Магілёўскай вобласці – 8, у Віцебскай вобласці – 11, у Брэсцкай вобласці – 7. Але варта адзначыць, што лічба заяўленых масавых мерапрыемстваў і сустрэч з выбарцамі ў памяшканнях не адлюстроўвае колькасць фактычна праведзеных мерапрыемстваў, таму што кандыдат можа заявіць мерапрыемства, але не праводзіць яго.

На пытанне, ці зафіксаваны факты стварэння перашкодаў пры правядзенні масавых мерапрыемстваў і сустрэч з выбарцамі ў памяшканнях, 19% назіральнікаў кампаніі адказалі станоўча.

10 лістапада падчас агітацыі групу давераных асоб кандыдата па Столінскай ВА № 16 ад БСДП (Грамада) **Сяргея Мазана** пераследвалі **Вадзім Макееў** і невядомая асоба ў белым халаце. Яны ўмешваліся, правакавалі кандыдата і яго даверных асоб, вялі відэаздымку. Выкліканыя супрацоўнікі міліцыі не прадпрынялі мераў у абарону кандыдата. Па словах Сяргея Мазана, у сацыяльных сетках ён атрымлівае пагрозы ад невядомых людзей.

10 лістапада кандыдат-самавылучэнец па Купалаўскай ВА № 95 **Яўген Шэўка** паведаміў у фэйсбуку, што з выбарчых стэндаў каля прадпрыемстваў і буйных гандлёвых цэнтраў сталіцы пачалі знікаць яго агітацыйныя плакаты. Такая ж сітуацыя адбываецца з матэрыяламі іншых кандыдатаў па гэтай акрузе. Выключэнне складаюць плакаты дзейснага дэпутата Палаты прадстаўнікоў **Таццяны Сайганавай**.

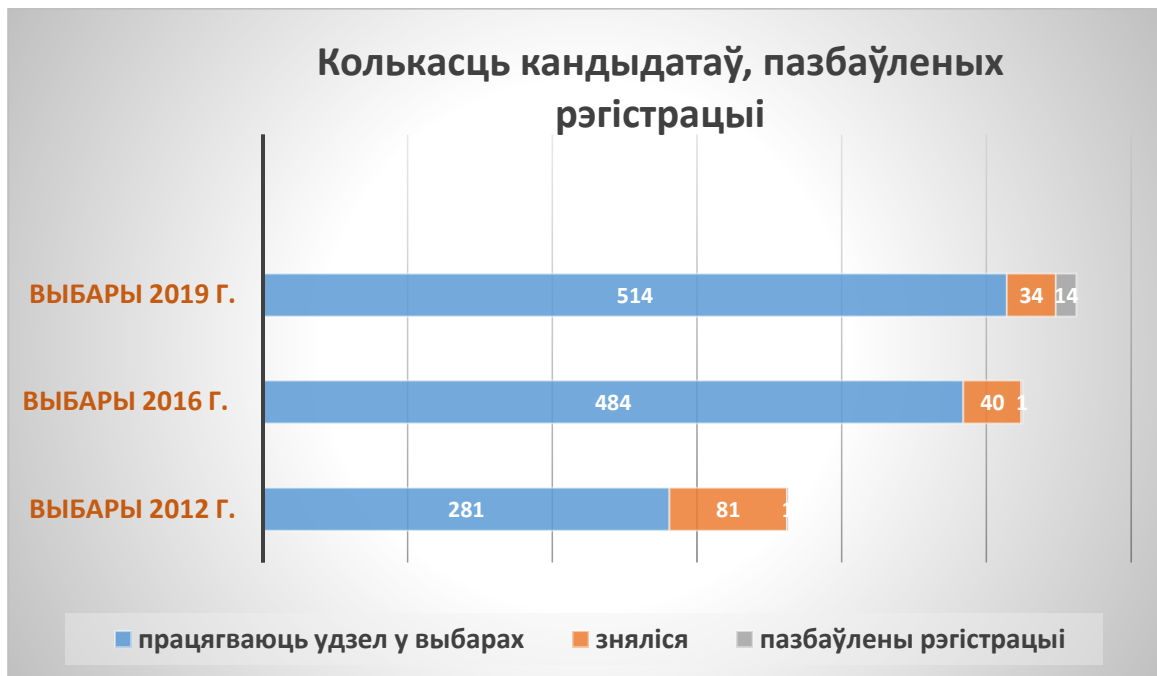
Кандыдат ад АГП **Мікалай Маслоўскі** зафіксаваў парушэнні выбарчага заканадаўства з боку сваіх канкурэнтаў па Кальварыйскай ВА № 104 і дзеянні правакацыйнага характару ў адносінах да сваёй асобы. Аднак належнай ацэнкі з боку акруговай камісіі гэтыя факты пакуль не атрымалі.

АДМЕНА РЭГІСТРАЦЫІ КАНДЫДАТАЎ У ДЭПУТАТЫ

Падчас перадвыбарчай агітацыі адзначаны выпадкі адмены рэгістрацыі кандыдатаў у дэпутаты. Так, паводле дадзеных ЦВК⁵, 14 кандыдатаў у дэпутаты былі пазбаўленыя рэгістрацыі (падчас выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў 2012 і 2016 года – па аднаму).

⁴ Даступна тут: <http://www.rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat26.pdf>

⁵ Даступна тут: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat13.pdf>

У большасці выпадкаў адмена рэгістрацыі матывавалася выбарчымі камісіямі парушэннямі з боку кандыдатаў парадку вядзення перадвыбарчай агітацыі і патрабаванняў арт. 47 ВК, які забараняе, у тым ліку, заклікі да звяржэння канстытуцыйнага ладу, абразы вышэйшых службовых асобаў і інш.

29 кастрычніка АВК Бабруйскай-Першамайскай ВА № 79 адмяніла рашэнне аб рэгістрацыі кандыдатам у дэпутаты **Арсеня Чыгіра**. Падставай для адмены рэгістрацыі паслужыла, у тым ліку, наяўнасць ужо вынесенага папярэджання “за парушэнне парадку вызвалення ад выканання працоўных абавязкаў для ўдзелу ў правядзенні агітацыйных мерапрыемстваў”.

1 лістапада АВК Брэсцкай-Памежнай ВА № 4 прыняла рашэнне аб скасаванні рэгістрацыі незалежнага кандыдата, праціўніка будаўніцтва завода АКБ **Уладзіміра Мароза**. Падставай для адмены рэгістрацыі, па словах старшыні АВК **Надзеі Зайцавай**, з’явіліся шматлікія факты парушэння правілаў вядзення перадвыбарчай агітацыі, у тым ліку размяшчэнне ў перадвыбарчай праграме “інфармацыі, якая ганьбіць гонар дзяржаўных органаў і судовай сістэмы”; распаўсюджванне агітацыйных матэрыялаў без выходных дадзеных і размяшчэнне ў іх “заклікаў да змены ўлады”.

На думку экспертаў кампаніі, змест арт. 47 ВК трактуецца празмерна шырока, што вядзе як да абмежавання свабоды перадвыбарчага выступу кандыдата ў дэпутаты, так і да пазбаўлення права быць абраным.

Выбарчыя камісіі адвольна трактуюць арт. 47 ВК, што прыводзіць да прымянення санкцый да асобных кандыдатаў у дэпутаты і адмены іх рэгістрацыі. Нават пры наяўнасці механізма абскарджвання такая практыка празмерна абмяжоўвае іх права на вядзенне перадвыбарчай агітацыі, таму што абскарджванне рашэння выбарчай камісіі не прыпыняе рашэнне аб адмене рэгістрацыі і не дазваляе праводзіць агітацыю да яе аднаўлення.

Варта нагадаць, што згодна з арт. 19 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах кожны мае права на свабоднае выказванне свайго меркавання. Дадзенае права можа быць абмежавана згодна з законам і толькі для павагі правоў і

рэпутацыі іншых асоб альбо для аховы дзяржаўнай бяспекі, грамадскага парадку, здароўя ці маралі насельніцтва.

АГІТАЦЫЯ Ё СМІ

Да пачатку перадвыбарчай агітацыі раённая газета “Калінкавіцкія навіны” перыядычна друкавала “пазітыўныя” матэрыялы пра дзейснага дэпутата Палаты прадстаўнікоў **Яўгена Адаменку**, які зараз з’яўляецца кандыдатам па Калінкавіцкай ВА № 41. Гэта практыка працягвалася і пазней. Пра агітацыйныя мерапрыемствы іншых трох кандыдатаў па Калінкавіцкай ВА № 41 у газеце не паведамлялася.

12 верасня орган гарвыканкама – газета “Гомельскія ведамасці” змясціла артыкул да Дня супрацоўнікаў следчых органаў, які фактычна прысвечаны аднаму з шасці кандыдатаў па Гомельскай-Цэнтральнай ВА № 33 **Андрэю Злотнікаву**. У матэрыяле даецца яго фота, біяграфія, інтэрв’ю.

10 кастрычніка газета “Маяк” Бярозаўскага раёна апублікавала артыкул пра сустрэчу праўладнага кандыдата па Пружанскай ВА №9 **Аляксандра Леўчука** з вучнямі старэйшых класаў і настаўнікамі падчас адзінага дня інфармавання ў СШ № 1 г. Бярозы. Матэрыялаў пра сустрэчы астатніх шасці кандыдатаў па Пружанскай ВА №9 выданне не дае.

2 лістапада абласная газета “Гомельская праўда” змясціла артыкул з крытыкай выбарчай праграмы кандыдата ў дэпутаты па Гомельскай-Савецкай ВА №34. Прозвішча кандыдата ў матэрыяле не ўказана, але выбарцу робіцца відавочным, што размова ідзе пра актывістку руху “Маці 328” – **Таццяну Канеўскую**. Нядобрасумленая крытыка адкрытай пазіцыі Таццяны Канеўскай будзеца на спекуляцыі вакол актуальнай праблемы нарказалежнасці і крымінальнага пераследу па адпаведных артыкулах.

У канцы перыяду агітацыі на пытанне, ці з’яўляюцца ў мясцовых дзяржаўных СМІ публікацыі агітацыйнага характару на карысць пэўных кандыдатаў, 30% назіральнікаў кампаніі адказалі станоўча. Пра тое, што ў недзяржаўных СМІ друкуюцца матэрыялы агітацыйнага характару на карысць пэўных кандыдатаў, станоўча адказалі толькі 10% назіральнікаў кампаніі.

НАЗІРАЛЬНЫ САВЕТ ПА СМІ

Як і падчас папярэдняй выбарчай кампаніі па выбарах дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў была створаны Назіральны савет па кантролі за выкананнем парадку і правілаў правядзення перадвыбарчай агітацыі ў сродках масавай інфармацыі. Пастановай ЦВК ад 28.08.2019 № 42 зацверджана палажэнне аб Назіральным савеце і яго персанальны склад⁶. Згодна з палажэннем Назіральны савет павінны кантраляваць выкананне СМІ заканадаўства пры асвятленні пытанняў падрыхтоўкі і правядзення выбараў і пры неабходнасці ўносіць прапановы на разгляд Цэнтральнай камісіі; забяспечваць роўныя магчымасці для перадвыбарчых выступленняў кандыдатаў у дэпутаты па тэлебачанні,

⁶ Даступна тут: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/post42.pdf>

радыё, у друку, пры правядзенні тэледабатаў; усталяванне СМІ адзіных для ўсіх кандыдатаў памеру і ўмоў аплаты эфірнага часу, месца для публікацыі на інфармацыйных рэсурсах у Інтэрнэце, якія набываюцца кандыдатамі за кошт сродкаў уласных выбарчых фондаў. Назіральны савет таксама разглядае спрэчкі, звязаныя з выкарыстаннем СМІ, па зваротах кандыдатаў у дэпутаты і іх давераных асоб, а таксама звароты грамадзян і арганізацый аб парушэннях парадку і правілаў правядзення перадвыбарчай агітацыі.

У Палажэнні прадугледжана магчымасць прысутнічаць на пасяджэнні Назіральнага савета не толькі членаў ЦВК і работнікаў яе апарату, але і іншых асоб. У сувязі з гэтым варта нагадаць, што падчас папярэдняй выбарчай кампаніі Цэнтральная камісія адхіліла адпаведную прапанову аб запрашэнні прадстаўніка РПГА “Беларускі Хельсінскі Камітэт”. Адмова матывавалася тым, што ўдзел іншых асоб не прадугледжаны выбарчым заканадаўствам. Як і на папярэдніх парламенцкіх выбарах, у склад Назіральнага савета быў уключаны старшыня ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў» **Андрэй Бастунец**.

У выбарчы перыяд адбыліся два пасяджэнні Назіральнага савета па кантролю за выкананнем парадку і правілаў правядзення перадвыбарчай агітацыі ў СМІ, на якіх разглядаліся скаргі кандыдатаў у дэпутаты. Ні адна з 6 скаргаў не была задаволеная. Абгрунтаванне прынятых рашэнняў не былі апублікаваны, што не спрыяе адкрытасці і галоснасці ў працы дадзенага важнага інстытута.

АБСКАРДЖВАННЕ

Паводле дадзеных ЦВК, на 11 лістапада на этапе перадвыбарчай агітацыі было пададзена 59 зваротаў⁷, што амаль у 2,5 разы менш, чым падчас выбараў 2016 г. (139 зваротаў).

Як і падчас мінулых выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў, ЦВК не дэталізуе, які адсотак з дадзенай лічбы складаюць скаргі і якія пытанні ставіліся ў пададзеных зваротах.

Усе скаргі, разгледжаныя судамі на рашэнні выбарчых камісій аб адмене рэгістрацыі кандыдатамі ў дэпутаты, былі пакінутыя без задавальнення.

⁷ Даступна тут: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2019/stat7.pdf>